

Prilagođenost kulturnih turističkih atrakcija za djecu školske dobi

Peruško, Diana

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:748279>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-04**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

DIANA PERUŠKO

**PRILAGOĐENOST KULTURNIH TURISTIČKIH
ATRAKCIJA ZA DJECU ŠKOLSKE DOBI**

Završni rad

Pula, 2023.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

DIANA PERUŠKO

**PRILAGOĐENOST KULTURNIH TURISTIČKIH
ATRAKCIJA ZA DJECU ŠKOLSKE DOBI**

Završni rad

Diana Peruško

JMBAG: 0303088658, redovna studentica

Studijski smjer: Kultura i turizam

Predmet: Ekonomika turizma

Znanstveno područje: Društvena znanost

Znanstveno polje: Ekonomika

Znanstvena grana: Turizam

Mentor / Mentorica: Tamara Floričić

Pula, kolovoz 2023.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani DIANA PERUŠKO, kandidat za prvostupnika KULTURE I TURIZMA ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljeni način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOGA DJELA

Ja, DIANA PERUŠKO, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, nositelju prava korištenja, da moj završni rad pod nazivom „PRILAGOĐENOST KULTURNIH TURISTIČKIH ATRAKCIJA ZA DJECU ŠKOLSKE DOBI“ upotrijebi da tako navedeno autorsko djelo objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te preslika u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Potpis

U Puli, _____

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POJAM TURIZMA I TURISTIČKIH ATRAKCIJA	2
2.1. Pojam turizma	2
2.2. Pojam turističke atrakcije	3
3. IZLETI DJECE ŠKOLSKE DOBI U TURISTIČKE ATRAKCIJE	5
3.1. Izlet kao pojam i afiniteti školske djece	5
3.2. Razvoj djece kroz izlete	7
3.3. Koncept organizacije u izletima	9
3.4. Obrazovno-odgojni čimbenik izleta	10
4. KULTURNE TURISTIČKE ATRAKCIJE PRILAGOĐENE ZA ŠKOLSKU DJECU NA PRIMJERU ISTRE	14
4.1. Analiza turizma u Istri	14
4.1.1. Turizam	14
4.1.2. Analiza dolazaka turista	15
4.2. Kulturni turizam na području Istre	15
4.3. Kulturne turističke atrakcije na području Istre	17
4.4. Kulturne turističke atrakcije za školsku djecu u Istri	19
4.4.1. Zip line u Pazinu	19
4.4.2. Dinopark Funtana	19
4.4.3. Morosini-Grimani dvorac	20
4.4.4. Akvarijum Pula	21
4.4.5. Zvezdarnica u Višnjanu	21
4.4.6. Dvorac Sanc. Michael	23
5. INOVATIVNE USLUGE TURISTIČKIH ATRAKCIJA	24
5.1. Suvremene tehnološke inovacije i turističke usluge	24
5.2. Interpretativni centri - radionice za djecu	24
5.3. Prilagođeni storytelling	25
5.4. Digitalni sadržaj prilagođen djeci	26
5.5. Digitalni suveniri	26
5.6. Uključenost u društvene mreže	27
6. ISTRAŽIVANJE TURISTIČKIH ATRAKCIJA ZA DJECU ŠKOLSKE DOBI KROZ PRIMJERE	28

6.1. Diskusija	29
7. ZAKLJUČAK	31
LITERATURA	32

1. UVOD

U ovom radu biti će obrađena tematika vezana uz kulturne turističke atrakcije prilagođene za školsku djecu i to na primjeru Istre. Kroz rad će se pojmovno obraditi problematika turizma, utjecaj izleta na djecu školske dobi te primjeri kulturnih turističkih atrakcija za djecu u Istri. Kada je riječ o turizmu može se uvidjeti kako je turizam svjetski fenomen, te se mora detaljno i pažljivo proučavati. Neke turističke atrakcije namijenjene i djeci pojavljuju se diljem svijeta te predstavljaju novitet u turističkoj ponudi.

Utjecaj školske djece na kupovnu moć turizma postupno raste, a očekuje se da će obiteljski odmor u budućnosti postati važniji za društvo iz perspektive stvaranja društvenih koristi. Roditelji postupno troše više novaca i energije na putovanja sa svojom djecom. Osim toga, iskustva s putovanja tijekom djetinjstva mogu utjecati na ponašanje prilikom putovanja nakon odrastanja. Dakle, ne samo da raste opseg dječjeg turizma, već raste i njegova marketinška važnost.

Zbog karakteristika školske djece, objekti i usluge u turističkim odredištima također moraju biti dizajnirani i prilagođeni za njih. Turističke atrakcije trebale bi pružiti prilagođene sadržaje i usluge za djecu kako bi se minimizirali problemi i kako bi se povećalo njihovo zadovoljstvo tijekom obilaska. Kada su osigurani komfor i sigurnost, obitelji sa školskom djecom rado posjećuju turistička odredišta.

2. POJAM TURIZMA I TURISTIČKIH ATRAKCIJA

2.1. Pojam turizma

Turizam je suvremena svjetska industrija koja okuplja ogroman broj ljudi tijekom godišnjih putovanja, bilo unutar granica vlastite države ili na međunarodnoj razini. Prema informacijama Svjetskih turističkih organizacija za 2021. godinu (WTO, 2021.), broj međunarodnih putnika dosegno je čak 988 milijuna, što čini otprilike 8 posto ukupne svjetske populacije. Ova dinamična industrija donosi raznolike koristi ekonomijama i kulturama diljem svijeta.¹

Turističke aktivnosti imaju značajan utjecaj na stotine milijuna ljudi širom svijeta koji žive u područjima poznatima kao turističke destinacije. Do 1960-ih godina, turizam je predstavljao granu u kojoj je poprilično mali broj ljudi konstantno sudjelovao, a prvenstveno je bio usmjeren na kontinente poput Europe, Sjeverne Amerike i nekoliko ograničenih lokacija u ostalim dijelovima svijeta. Internacionalna putovanja prije 1960-ih godina još su uvijek bila većinom rezervirana za imućniju manjinu s puno dostupnog vremena i financijskim sredstvima kako bi si mogla priuštiti dugotrajna putovanja putem mora ili zraka.²

Značajne transformacije tijekom druge polovine dvadesetog stoljeća rezultirale su brzim i masovnim rastom fenomena kojeg danas prepoznajemo kao moderni turizam. Ove transformacije su doprinijele tome da istočna Azija i Pacifik postanu jedno od vodećih područja to se tiče međunarodnog turizma u dvadesetom stoljeću. Turizam generalno uključuje premještanje ljudi prema destinacijama u kojima nisu njihovi uobičajeni životi, tj. izvan njihovih mjesta gdje stanuju i rade. Uključuje aktivnosti koje se provode tijekom boravka na tim destinacijama i stvara pogodnosti koje zadovoljavaju njihove različite potrebe.³

Turizam uključuje istraživanje čovjeka izvan njegova svakodnevnog okruženja. Osim toga, to je i industrija koja odgovara na njegove potrebe. Također, istražuje se kako i sam pojedinac i turistička industrija utječu na socio-kulturno, gospodarsko i fizičko okruženje. Većina definicija pojma turista izvodi se iz koncepta turizma. Obično takve definicije naglašavaju zahtjev da turist provodi najmanje jednu noć na destinaciji koju je posjetio. U takvim definicijama turisti se često razlikuju

¹ Prema izvještaju WTO-a za 2021. godinu

² Butler, R. W. (1994) *Seasonality in tourism: issues and problems*. U: A. V. Seaton (ur.), *Tourism - the State of the Art*, Chichester: John Wiley and Sons, str. 19

³ Čavlek, N. (2011) *Turizam – ekonomske osnove i organizacijski sustav*, Školska knjiga, Zagreb, str. 55

od izletnika, budući da izletnik predstavlja osobu koja dolazi u posjet i odlazi bez noćenja na određištu.⁴

Primjerice, autor Freyer W. koristio je koncept "posjetitelja" kako bi objasnio aspekte turista i putnika. Međutim, kada analiziramo utjecaje turizma, objašnjenja koja obuhvaćaju pojmove kao što su putnici/izletnici ili turisti možda ne doprinosi potpunom razumijevanju situacije. Na primjer, kad se bavimo analizom ekoloških učinaka stopala šetača na prirodne ili poluprirodne krajolike, nije bitno jesu li pojedinci svrstani u kategoriju turista ili izletnika - učinak na okoliš bit će isti. S obzirom na sličnost u ponašanjima dnevnih posjetitelja (izletnika) i onih koji dulje ostaju, sve češće prihvaćeno stajalište je da definicija turizma ne mora nužno ukazivati na noćenje.⁵

2.2. Pojam turističke atrakcije

Turističke atrakcije su često smatrane središnjim elementima turističkog iskustva. One često služe kao glavni motiv posjete određenoj destinaciji, pružaju različite aktivnosti i doživljaje te služe kao način kontinuiranog stvaranja turističke potrošnje. Turističke atrakcije jesu jedno od četiri osnovna segmenta turističkog sustava te preuzimaju značajno mjesto u turističkim destinacijama. Upravo zbog toga što su smještene unutar neke destinacije, turističke atrakcije čine srž turističkog proizvoda u toj destinaciji.⁶

Destinacija koja nema potencijalne ili stvarne turističke atrakcije jako se teško može transformirati u pravu turističku destinaciju. Atrakcije se mogu predstaviti u različitim načinima i oblicima, no ne mogu se sve atrakcije koristiti u turizmu tj. u turističke svrhe. Radi toga, atrakcije koje se zaista iskorištavaju u turističke svrhe, trebaju biti razvrstane pod nazivom turističke atrakcije. Turističke atrakcije čine neodvojiv dio temeljnih turističkih resursa te predstavljaju ključan motiv za posjet destinaciji. Turizam se sastoji od mnoštva drugačijih sektora koji skupa tvore cjelokupnu industriju. Sektor turističkih atrakcija bazira se na prirodnim ili ljudski stvorenim elementima te se koristi za stvaranje raznolikih turističkih proizvoda. Tri osnovne kategorije atrakcija obuhvaćaju:

⁴ Čavlek, N. (2011) *Turizam – ekonomske osnove i organizacijski sustav*, Školska knjiga, Zagreb, str. 59

⁵ Freyer, W. (1998) *Tourismus in die Fremdenverkehrs Oekonomie*, 6. Auflage, R. OldenburgVerlag: Munchen, Wien, str. 50

⁶ Kušan, E. (2002) *Turistička atrakcijska osnova*, Zagreb, str. 12

1. Prirodne atrakcije: To su elementi poput oceana, jezera, planina, plaža, klime, divljih životinja, rijeka itd., koje proizlaze iz prirodnog okruženja.

2. Kulturne atrakcije: Ovo su sekundarni elementi privlačnosti koji odražavaju način života autohtonih zajednica u nekom području koje nije pretjerano modernizirano. Pod kulturne atrakcije ubrajamo ruralna sela, autentična okruženja, ručno izrađene predmete, jezik, religiju i ostale značajke.

3. Posebne atrakcije: Ova kategorija uključuje stvoreno okruženje ljudskom moći. Primjeri takvih jesu muzeji, akvariji, sportski stadioni, parkovi s tematikama ili zabavni parkovi, zoološki vrtovi i slično. Čak i smještajni kapaciteti poput hotela i kampova mogu se svrstati u ovu kategoriju.

Turistička atrakcija označava sve što posjeduje jedinstvenost, estetiku i raznolikost vrijednosti u obliku prirodnih resursa, kulturnih karakteristika te onoga što proizlazi iz ljudskih napora ili je namijenjeno povećanju turističkih posjeta.⁷

Neke turističke atrakcije stvaraju se i razvijaju kao skup prirodnog i umjetnog stanja, kao što je to agroturizam. Kombiniranje materijalnih i nematerijalnih dobara uz organizacijske dijelove naziva se atrakcijom. One uključuju uvjete i elemente kojih nema u okruženju svakodnevice, primjerice, aktivnosti te doživljaji što istodobno potiče ljude da se upuste u aktivnosti izvan svoje zone komfora. Bitan faktor turističke atrakcije je ono što potiče ljude iz različitih mjesta i područja da posjete određenu lokaciju kako bi vidjeli ili doživjeli određeni sadržaj ili aktivnost. Prema autoru Gržinić J., turistička atrakcija podrazumijeva sve faktore koji potiču dolazak turista na određeno odredište. Ovi čimbenici su povezani s turističkim sadržajima i čine osnovne elemente turističkog proizvoda, što motivira turističke posjete. Ipak, ako nedostaju odgovarajući objekti, to može spriječiti turiste da posjete turističku atrakciju. Uključujući i optimalnu dostupnost prometnim sredstvima, koja se mjeri putem vremena i cijene dolaska do turističkog odredišta.⁸

⁷ Gržinić, J. (2020) *Turističke atrakcije - Nastanak, razvoj i utjecaji*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, str.9

⁸ Gržinić, J. (2020) *Turističke atrakcije - Nastanak, razvoj i utjecaji*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, str. 9-10

3. IZLETI DJECE ŠKOLSKE DOBI U TURISTIČKE ATRAKCIJE

3.1. Izlet kao pojam i afiniteti školske djece

Kad se govori o izletima, može se reći sa sigurnošću da su oni neobilazan dio edukacije djece kroz djetinjstvo.. Oni izlažu djecu raznim iskustvima i pružaju im mogućnost da dobiju osjećaj za svijet koji je oko njih. Oni potiču djecu da budu otvorenog uma i izlože se nepoznatom, pritom koristeći sva svoja osjetila kako bi upijali informacije, promatrali te razumjeli ono što doživljavaju.⁹

Izleti istodobno s uvođenjem djece školske dobi u prostor oko njih, omogućavaju društvenoj sredini da se uključi u svijet predškolskih ustanova. Izlasci i istraživanja s djecom nose mnoge prednosti. Potreba za upoznavanje svijet koji ih okružuje u sigurnom okruženju sa svojim prijateljima izuzetno je bitna i uzbuđujuća za djecu. Sami osjećaji, kako vizualni tako i auditivni, koji proizlaze iz boravljenja u svijetu - posebno kada prvi put osjete i dožive nešto što su učili u školi - nude djeci iskustvo i mogućnost učenja iz vlastitog iskustva. Stvaranje veza s društvenim uslugama i lokalnim tvrtkama ima iznimno edukativnu vrijednost za djecu školske dobi jer im nudi razvijanje te istraživanje mogućih karijera sa odraslima koji imaju već takve uloge. U našoj zajednici postoji velika spremnost za pružanje pomoći, što se jasno očituje na mnoštvo različitih načina. Primjerice, to uključuje suradnju sa lokalnim vatrogascima ili policijom koji rado demonstriraju svoju opremu ili nude djeci mogućnost istraživanja vatrogasnih kamiona ili policijskih auta. Još jedan primjer pridonosa iskustvu djece može biti i lokalna pekara koja im osigurava svježi kruh za obrok tijekom izleta.¹⁰

Osiguravanjem veza s društvom oko sebe te poslovnim subjektima otvaraju se prilike za moguća partnerstva u budućnosti. Izleti također omogućuju istraživanje lokacija koje bi djeca drukčije teško mogla posjetiti. Bitno je ne ograničavati se samo na jednu lokaciju, već i preispitati i okolne turističke destinacije. Posebno je zanimljivo istražiti industrije koje se razlikuju od lokalnog društva i okruženja koje bi mogle zanimati djecu. Put na ljetovanje ili zimovanje visoko je na popisu želja većine djece školske dobi, jer predstavlja priliku za neograničenu igru te kreativnost na otvorenom. Osim toga, odlazak na ljetovanje pruža inspirativno okruženje i mogućnost za

⁹ Sakač, M., Cvetičanin, S. i Sučević, V. (2012). *Mogućnost organiziranja odgojno-obrazovnog procesa u cilju zaštite okoliša*. Socijalna ekologija, 21(1), str.89-98.

¹⁰ Sakač, M., Cvetičanin, S. i Sučević, V. (2012). *Mogućnost organiziranja odgojno-obrazovnog procesa u cilju zaštite okoliša*. Socijalna ekologija, 21(1), str.89-98.

učenje o oceanu i njegovim raznim stanovnicima. Razumijevanje kako djeca percipiraju različite vrste turističkih odredišta može poslužiti kao temelj za pojačavanje usmjerenosti na imidž turističke destinacije. Sukladno klasifikaciji resursa turističke destinacije i obilježjima istraživanja, turistička odredišta mogu se kategorizirati u pet osnovnih tipova: prirodni pejzaži, zabava, igra i rekreacija, suvremene metropole, povijesni gradovi te duhovnost, kultura, tehnologija i znanost.¹¹

Turistička destinacija obuhvaća skup vizualnih primjera koji se nude turistima te ih tako privlače u svoju destinaciju.

U kontekstu sveobuhvatnog razvoja turizma, turistička destinacija trebala bi ponuditi raznolike krajobrazne atrakcije. Estetsko iskustvo posjetitelja, uključujući i djecu, može se ostvariti u različitim trenucima. Stoga istraživanje svidanja djece prema vizualnim i auditivnim aspektima krajolika može poslužiti kao važna osnova za turističke destinacije kako bi imale način za unaprjeđivanje svojih resursa te optimizacije dizajna krajolika. Rekreacijske aktivnosti i zabava obuhvaćaju niz aktivnosti usmjerenih na iskorištavanje slobodnog vremena. S obzirom na prirodnu sklonost djece prema igri, ključno je istražiti može li turistička destinacija pružiti iskustvo rekreacijskih aktivnosti koje potpuno podržava njihovu neopterećenu prirodu. U okviru autorskog istraživanja, dječji likovni radovi i pripovijedanje jasno su prikazali njihovu veliku sklonost prema različitim rekreacijskim i kreativnim aktivnostima. Te aktivnosti također uključuju i plivanje, vožnju čamcem, ribolov, skijanje, sudjelovanje u igrama, posjete zabavnim parkovima, berbu voća te uz ostalo, čak i šetnju pasa. Kulturne aktivnosti postepeno postaju privlačnije djeci sa razvojem dobi, promjenom načina razmišljanja i kognitivne razine. Djeca sve više usmjeravaju interes prema aktivnostima koje se baziraju na njihovom osobnom shvaćanju svijeta te racionalnom razmišljanju. Djeca školske dobi koja su malo starija, sve češće žele sudjelovati u kulturnim aktivnostima, kao što je to razumijevanje antikviteta ili arhitekture. Starija djeca sve više sudjeluju u slobodnim i kulturnim aktivnostima, u koje spada razumijevanje arhitekture i antikviteta, upoznavanje s tradicijom, stvaranje iskustva u visokim tehnologijama i slično. Dakle, kako se dječja inteligentnost i znanje povećavaju, mijenjaju se i njihove sklonosti kod izleta - od jednostavnog promatranja prema estetskom cijenjenju prirode i dubljem razumijevanju svijeta.¹²

¹¹Wang F., Wu B., Luo R. (2017) *Study on ParentChild Tourism Experience and its Promotion Countermeasures- Based on the Perspective of Children's Painting Projection* [J]. Chinese University Journal (Philosophy and Social Sciences Edition), (5), str. 35-50

¹² Feng X., Li M. (2016) *A Review of Child Tourism*, Tourism Journal, (9), str. 61-71

3.2. Razvoj djece kroz izlete

Iskustva koja djeca dobivaju u školi ima ključnu ulogu u pomaganju djeci da otkriju svoje inherentne vještine, razvoju samopouzdanja i samoregulacije te otključavanja svijesti o vlastitim odgovornostima.

Osim toga, školsko okruženje potiče samostalnost i razvoj osobnosti, poboljšava samopoštovanje, razvija vještine koncentracije te promiče pozitivan stav prema učenju i školi. Zato je od iznimne važnosti da programi školskog odgoja budu koncipirani na način koji podržava sve ključne aspekte razvoja te učinkovito potiče razvoj znanja, vještina i stavova. Iako se kognitivni, motorički, jezični i društveno-emocionalni aspekti razvoja razlikuju, važno je prepoznati da postoji međusobna povezanost između njih te međusobni utjecaj.¹³

Emocionalne i socijalne vještine koje djeca školske dobi razvijaju putem vlastitih iskustava imaju iznimnu važnost za poboljšavanje i razvoj pozitivnog gledišta te pozitivnih emocionalnih poveznica prema samima sebi, kao i prema drugima. Djeca koja su emocionalno uravnotežena lakše stvaraju i održavaju pozitivne odnose kako s odraslima tako i s vršnjacima. Zbog toga roditelji imaju potpuno pravo očekivati da škole i školske ustanove iznimno podržavaju društveno-emocionalni razvoj djece. Takav razvoj obuhvaća različite vještine kao što su aktivno slušanje, komunikacija, izražavanje komplimenata, pružanje pomoći kao i traženje pomoći kad je potrebno, artikuliranja i izražavanja osjećaja, traženja dopuštenja, dijeljenja, zaštite vlastitih prava, donošenja odluka, pristojnog pozdravljanja i zahvaljivanja, prepoznavanja problema i pronalaženja rješenja te iniciranja i održavanja pozitivnih međuljudskih odnosa.¹⁴

Što se tiče psihoanalitičkog konteksta, razvoj u društvu prolazi kroz različite faze. Prema Freudu, osobnost ljudi gradi se tijekom prvih pet godina života. U toj činjenici jasno je da rani dječji doživljaji i iskustva snažno oblikuju načine na koje se razvijamo u budućnosti. To također naglašava i Ericksonova teorija psihosocijalnog razvoja. On je istaknuo da djeca koja imaju tri do

¹³ Cohen, J., Onunaku, N., Clothier, S. i Poppe, J. (2005) *Helping Young Children Succeed: Strategies to Promote Early Childhood Social and Emotional Development*. Washington, D.C.: National Conference of State Legislatures and Zero to Three, str. 30

¹⁴ Sakač, M., Cvetičanin, S. i Sučević, V. (2012). *Mogućnost organiziranja odgojno-obrazovnog procesa u cilju zaštite okoliša*. Socijalna ekologija, 21(1), str.89-98.

šest godina uče o vanjskome okruženju kroz igru što znači da edukacija putem igre svrstava se u trajne oblike učenja.¹⁵

Bronfenbrenner je pojasnio kako interakcija između okoline djeteta te samog djeteta ima i izravan i neizravan utjecaj na osobnost i ponašanje djeteta. On je društveni dio razvoj djece definirao kao "jedinstveni odnos, društvenu stvarnost između djeteta i stvarnosti koja okružuje dijete". S odrastanjem djece, mijenjaju se i njihova očekivanja prema društvu, što se reflektira kroz njihovo ponašanje. Bitno je da njihov razvojni put bude pozitivno podržan jer u protivnom mogu proizaći ozbiljne greške radi nepoštivanja tj. zanemarivanja njihove društvene razine razvoja. Dakle, ignoriranje očekivanja u društvu kroz proces učenja može imati velike negativne posljedice.¹⁶

Autor M. Sakač objašnjava kako stilovi i načini privrženosti kod djece školske dobi imaju značajnu ulogu i građenju i oblikovanju njihove budućnosti i trenutnih odnosa u društvu. Djeca koja imaju sigurnu privrženost baziraju svoje odnose na intimnosti i povjerenju te odlikuju pozitivnu sliku o sebi, kao i o drugima. Nasuprot tome, djeca koja su nesigurno privrženata često su zabrinuta, osjećaju nesigurnost te se ponašaju strože u interakcijama, a imaju i veće teškoće u rješavanju socijalnih problema.¹⁷

Bandura (1986.) istaknuo je da djeca uče putem promatranja, oponašanja i modeliranja ponašanja drugih. Interakcija između dječjeg ponašanja i okoline je uzajamna, pri čemu te interakcije oblikuju buduće obrasce ponašanja. Ponašanje djeteta školske dobi može imati utjecaj na njegovu okolinu kao i obrnuto, no ti učinci nisu predvidljivi ili konzistentni. Djeca pažljivo promatraju i biraju ponašanja koja će oponašati temeljno na njihovim individualnim osobinama, iskustvima ili odnosima s uzorima poput roditelja. Upravo zbog toga je ključno da učitelji imaju striktno obrazovno okruženje koje daje djeci mogućnost da samostalno razvijaju vlastite planove, da im daje povratne informacije te da ih vodi, usmjerava i organizira skladno s njihovim potrebama.¹⁸

¹⁵ Cohen, J., Onunaku, N., Clothier, S. i Poppe, J. (2005) *Helping Young Children Succeed: Strategies to Promote Early Childhood Social and Emotional Development*. Washington, D.C.: National Conference of State Legislatures and Zero to Three, str. 30

¹⁶ Bronfenbrenner, U. (1975). *Reality and Research in the Ecology of Human Development. Proceedings of the American Philosophical Society*, str. 150-172.

¹⁷ Sakač, M., Cvetičanin, S. i Sučević, V. (2012). *Mogućnost organiziranja odgojno-obrazovnog procesa u cilju zaštite okoliša. Socijalna ekologija*, 21(1), str.89-98.

¹⁸ Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Theory: A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall. str. 54-58

Prema Deweyu (2001.), učenje i život su neraskidivo povezani, te smatra da bi aktivnosti u okolini obrazovanja trebale biti iznimno prilagođene samim interesima djece, njihovim mogućnostima i sposobnostima, prirodnim osobinama te osobnim razlikama. Njegovo stajalište ističe da djeca školske dobi nikada ne bi trebala biti prisiljavana u pasivni obrazovni sustav koji temeljen na pasivnom primanju informacija u školi. Isto tako, istaknuo je da informacije nikada ne bi trebale biti predočene kao neupitne istine te da djeci treba pružiti priliku za istraživanje i kritičko razmišljanje. Po autoru, djeca nisu pasivni primatelji informacija iz svijeta te je objasnio da najbolje uče i shvaćaju svijet isključivo kroz aktivno sudjelovanje u raznim aktivnostima.¹⁹

Aktivnosti iskustvenog učenja trebale bi poticati djecu da aktivno istražuju, što im omogućava izgradnju vlastitih mišljenja i koncepata. Osim toga, Dewey je poticao društvenu interakciju kroz učenje i edukaciju jer ona otvara prilike za usvajanje koncepata u kulturi iz različitih perspektiva. Učenje kroz iskustvo i izlete trebalo bi kombinirati percepciju nekog mjesta ili događaja, iskustvo, spoznaju te ponašanje i tako omogućiti djeci da uče kroz vlastita iskustva te da procjenjuje svoje rezultate učenja nas temelju tih iskustava.²⁰

3.3. Koncept organizacije u izletima

Izleti su organizirano istraživanje aktivnih mjesta i građevina nekoj određenog područja, uz koncentraciju na njihovo stručno i znanstveno razumijevanje. Kada se govori o klasifikaciji izleta, može se podijeliti ovisno o svrsi na turističke izlete i školske izlete. Kod turističkih izleta fokus je primarno na rekreativnim te zabavnim ciljevima, dok kod školskih izleta riječ je o pridonošenju ostvarivanja nastavnih programa koji se vežu za prirodne i društvene aspekte nekog područja tj. destinacije posjete.²¹

Izleti kao turistička putovanja se mogu razvrstati koristeći različite kriterije i metode, a među najznačajnijim kriterijima za klasifikaciju jesu trajanje putovanja, tip prijevoza, dob i broj polaznika, karakteristike polaznika, priroda putovanja, način same organiziranosti putovanja,

¹⁹ Dewey J. (2001) *The School and Society & The Child and the Curriculum*, Dover publications inc., Mineola, New York, str. 10.-25.

²⁰ Cohen, J., Onunaku, N., Clothier, S. i Poppe, J. (2005) *Helping Young Children Succeed: Strategies to Promote Early Childhood Social and Emotional Development*. Washington, D.C.: National Conference of State Legislatures and Zero to Three, str. 33

²¹ Janković, A. (2015) *Suvremeni modeli očite nastave u području poznavanja prirode i društva*. Novi Sad: Gradska biblioteka, str. 60

turistički motivi te ostalo. S obzirom na dobnu kategorizaciju, izleti se klasificiraju na sljedeće tipove:²²

1. Dječji izleti: Organiziraju se isključivo za djecu, obično mlađu, kao što su vrtićka i predškolska djeca.
2. Školski izleti: Ovi izleti uključuju djecu školske dobi i često su poznati kao đaćki izleti.
3. Izleti mladih: Najčešće su namijenjeni tinejdžerima i mladima.
4. Studentski izleti: Ovi izleti okupljaju studente s istog ili različitih sveučilišta te se često organiziraju unutar studentskih kolektiva.
5. Izleti za odrasle: Namijenjeni su starijim polaznicima te mogu biti organizirani unutar specifičnih društvenih grupa ili za širu publiku.
6. Izleti za umirovljenike: Ovi izleti su prvenstveno usmjereni prema umirovljenicima te često nose naziv "izleti treće dobi".²³

Pojam izleta često se koristi za putovanja usmjerena prema učenicima i studentima, što implicira da su ta putovanja prilagođena određenoj ciljanoj skupini. Tradicionalni oblik odgojno-obrazovnog pristupa s točno postavljenim ciljevima postupno je radio tranziciju prema više rekreacijskim oblicima, što je dovelo do djelomičnog gubitka njegove originalne svrhe.²⁴

3.4. Obrazovno-odgojni čimbenik izleta

Izleti, uključujući školska putovanja, ekskurzije i aktivnosti na turističkim destinacijama, imaju značajan utjecaj na razvoj različitih aspekata:

- Tjelesnih i psihičkih komponenata osobnosti jer aktivno sudjelovanje u aktivnostima doprinosi razvoju tjelesnih i mentalnih sposobnosti.
- Društvene svijesti kroz učenje društvenih uloga unutar zajednice.
- Samodiscipline i samostalnog odlučivanja putem osobnih iskustava i donošenja odluka.

²²

²³ Cohen, J., Onunaku, N., Clothier, S. i Poppe, J. (2005) *Helping Young Children Succeed: Strategies to Promote Early Childhood Social and Emotional Development*. Washington, D.C.: National Conference of State Legislatures and Zero to Three, str. 35

²⁴ Cohen, J., Onunaku, N., Clothier, S. i Poppe, J. (2005) *Helping Young Children Succeed: Strategies to Promote Early Childhood Social and Emotional Development*. Washington, D.C.: National Conference of State Legislatures and Zero to Three, str. 39

- Svijesti o kulturi te shvaćanja kulturnih specifičnosti i razlika u nekoj destinaciji.
- Interkulturalne svijesti putem susreta s gostima iz različitih zemalja i kultura, potičući toleranciju i miroljubivu socijalizaciju.
- Svijesti o očuvanju okoliša putem proučavanja i aktivnog sudjelovanja u zaštiti prirode i okoliša.
- Turizam također ima posebnu vrijednost u okupljanju obitelji, pružajući priliku članovima obitelji da provode kvalitetno vrijeme zajedno, što je često izazovno u suvremenom tempu života.

Osim toga, odgojno-obrazovna funkcija izleta i samoga turizma ima informativni i orijentacijski aspekt. Programi poput programa tečajeva stranih jezika, kampova za obrazovanje i edukaciju te turističko-radnih programa često potiču djecu na buduću profesionalnu karijeru u radu u turizmu. Djelatnici u turizmu koji su sudjelovali u navedenim programima najčešće imaju vidljivo bolju komunikaciju s gostima i veće shvaćanje turističkih potreba. Današnje funkcije turizma, posebno u školskom turizmu, prelaze klasičnu svrhu odmora i obuhvaćaju širok spektar aktivnosti kao što su sportske aktivnosti, rekreacija, zdravstvena kultura te ekološke i interkulturalne komponente. Sve ove dimenzije turizma postale su važne sastavnice odgoja i obrazovanja.²⁵

Raznolikost izleta bitna je i potrebna kako bi se mogli uzeti u obzir različiti faktori kao što su lokacija, predmet istraživanja, trajanje lekcija te sama tema lekcija uz druge kriterije. Cilj izleta je stvoriti pozitivan utjecaj na obogaćivanje pedagoškog procesa kroz neposredna iskustva te poticaj znatiželju i njen razvoj, mogućnost učenja kroz promatranje, te učenje o željenim oblicima ponašanja djece te njihovih osobina i karakteristika. Pedagoški gledano, pojam izleta analiziran je koncepcijski bez dodavanja atributa, primjerice atributa kao što su učenički, obrazovni, školski izlet itd. Prilikom naglašavanja ključnih karakteristika ovog oblika rada, važno je napomenuti da izleti pružaju turistima tj. posjetiteljima mogućnost istraživanja objekata u prirodnom okruženju i pod prirodnim uvjetima, iako to najčešće nije napravljeno na način kao što se to čini u redovnoj nastavi.²⁶

²⁵ Cohen, J., Onunaku, N., Clothier, S. i Poppe, J. (2005) *Helping Young Children Succeed: Strategies to Promote Early Childhood Social and Emotional Development*. Washington, D.C.: National Conference of State Legislatures and Zero to Three, str. 30

²⁶ Janković, A. (2015) *Suvremeni modeli očite nastave u području poznavanja prirode i društva*. Novi Sad: Gradska biblioteka, str. 63

Pod pojmom izleta može se reći da predstavlja oblik edukacijskog rada koji uvelike pridonosi postizanju planiranih obrazovnih ciljeva i programa, a koji se provodi izvan mjesta obrazovnih ustanova tijekom jednog do tri dana u godini. Ovisno o sadržaju i dobi nastavnog plana i programa, ciljevi odlaska na izlet obuhvaćaju izravno učenje o fenomenima te odnosa između društvenog i prirodnog okruženja, kao i učenje o kulturnim, povijesnim te gospodarskim postignućima. Sadržaji izleta su usklađeni s kurikulumom odgojno-obrazovnog rada i predškolskim programima te su integralni dio godišnjeg kurikuluma. Program izleta uključuje sljedeće elemente: jasno utvrđene edukacijske ciljeve te zadatke, programe koji podržavaju postizanje tih ciljeva, planirane polaznike, osiguravanje resursa za provedbu, aktivne nositelje aktivnosti u planu, trajanje putovanja, tehničku i tehnologijsku organizaciju te aspekt financija.²⁷

Izleti kao strategija metode istraživanja i terenskog oblika nastave pružaju neizostavne dijelove kurikuluma nastave u osnovnim i srednjim školama, te se danas sve više pojavljuju u programima obrazovnih institucija što automatski povećava popularnost njihovih obrazovnih planova. Izleti su oblik turističkog putovanja koji se može koristiti kako bi se praktično primijenio teoretski dio odgojno-obrazovnog rada. Ova praksa se temelji na različitim didaktičkim principima koji promoviraju izravnu interakciju s građevinama, fenomenima i procesima na određenom području, te istraživanje njihovih međusobnih veza i uzroka.

Dakle, školski izleti su osmišljeni s točnim ciljem da djeca školske dobi izravno promatraju elemente stvarnog okruženja unutar određenih znanstvenih i obrazovnih područja, što nudi stjecanje čiste i jasne percepcije kroz osobno iskustvo. Takvo obrazovanje, koje uključuje prepoznavanje, doživljavanje te vrednovanje trajnih dojmova i iskustava, igra ključnu ulogu u razvijanju osobnosti. Kod terenskog istraživanja vidljiv je konkretan susret s mnoštvom svojstava poput prirodnih i antropogenih svojstava. Tijekom izleta, školarci imaju priliku najbolje primijetiti, procijeniti i emotivno doživjeti ta svojstva tj. vrijednosti.²⁸

²⁷ Janković, A. (2015) *Suvremeni modeli očite nastave u području poznavanja prirode i društva*. Novi Sad: Gradska biblioteka, str. 64

²⁸ Janković, A. (2015) *Suvremeni modeli očite nastave u području poznavanja prirode i društva*. Novi Sad: Gradska biblioteka, str. 70

Po empirijskim opažanjima može se uvidjeti kako izleti, kao jedan oblik putovanja s ciljevima obrazovanja, značajno pridonosi razvijanju specifično logičkog razmišljanja te pamćenja putem vizuala. Iako svrhe dječjih izleta vidljivo proizlaze iz kriterija obrazovnih aktivnosti na terenu, uvijek će postojati rasprava o tome jesu li takvi izleti uključeni u kategoriju turističkih putovanja, zbog specifičnih karakteristika izletničkih aktivnosti na terenu. Ipak, mnogi teoretičari turizma prepoznaju da proces organizacije izleta obuhvaća mnoge komponente koje se podudaraju s područjem turizma.²⁹

²⁹ Magaš D., Vodeb K., Zadel Z., (2018) *Menadžment turističke organizacije i destinacije*, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija, str. 131.-135.

4. KULTURNE TURISTIČKE ATRAKCIJE PRILAGOĐENE ZA ŠKOLSKU DJECU NA PRIMJERU ISTRE

4.1. Analiza turizma u Istri

4.1.1. Turizam

Istarska županija, smještena na najzapadnijem dijelu Hrvatske, obuhvaća veći dio istarskog poluotoka, što iznosi 2820 km², odnosno 89% ukupne površine (3160 km²). Administrativna središta ove županije su Pazin, Pula i Poreč. Značajna karakteristika Istarske županije je njen velik broj stanovnika koji govore talijanski, što je izdvaja kao područje s najvećom talijanskom govornom zajednicom u Hrvatskoj. Organizirani turizam u Istri ima duboke korijene koji sežu još u doba Rimljana. Primjerice, car Vespazijan izgradio je pulsku Arenu kao mjesto zabave u to vrijeme. Nakon završetka Drugog svjetskog rata, uslijedili su značajni napori usmjereni na razvoj turističke infrastrukture i naglašavanje njenog značaja. Ovi napori su se spojili s prirodnim okruženjem, bogatom poviješću i kulturnim naslijeđem, rezultirajući znatnim ulaganjima u razvoj turizma duž cijele zapadne obale Istarske županije, posebno u gradovima kao što su Poreč, Pula, Rovinj, Umag, Novigrad i Vrsar. Ovaj angažman je rezultirao razvojem konkurentne i dobro razvijene turističke usluge. Jedan rastući trend koji se da primijetiti u središnjim gradovima, posebno u Kanfanaru, je agroturizam. Nakon rata, niz nekonvencionalnih agroturističkih pansiona s uslugom doručka počeo je niknuti u središnjoj Istri. Na istočnom dijelu, u okviru druge županije, nalaze se popularna izletišta kao što su Rabac i Opatija. Istra je dugotrajno ostala, a i dalje ostaje, najvažnije turističko odredište u Hrvatskoj, privlačeći posjetitelje iz cijele zapadne i srednje Europe, s naglaskom na Njemačku, Sloveniju, Austriju i Italiju. Ovo područje predstavlja najposjećeniju turističku regiju u zemlji, privlačeći 27% ukupnog broja posjetitelja i čineći 35% ukupno provedenog vremena turista u Hrvatskoj.³⁰

³⁰ Magaš, D. (2000.) *Razvoj hrvatskog turizma*, Rijeka, str. 49-68

4.1.2. Analiza dolazaka turista

Iz analize turističkog prometa proizlazi definicija broja dolazaka i odlazaka, trajanja boravka te podrijetla turista iz različitih država. Što se tiče Istarske županije, bilježila je kontinuiranu rastuću tendenciju u posljednjim godinama, sve do pojave pandemije Covid-19 koja je značajno utjecala na turističku industriju.

Tablica 1. Prikaz turističkog prometa u Istarskoj županiji i RH

Commented [1]: Formatirajte tablicu, smanjite font i prored

Godina	Broj dolazaka turista u Istru	Broj noćenja turista u Istri	Ukupan broj dolazaka u RH	Ukupan broj noćenja u RH
2018.	166,959	633,959	18,666,580	89,651,789
2019.	168,799	648,799	19,566,146	91,242,931
2020.	124,019	442,019	7,001,128	40,794,455
2021.	148,330	508,330	15,463,160	77,918,855
2022.	151,923	621,923	17,430,580	86,200,261

Izvor: Obrada autorice prema Državnom zavodu za statistiku

Prije COVID-19 pandemije, jasno je vidljiv rast u broju noćenja u hotelskim smještajima u Istri, gdje je zabilježeno čak 9% više noćenja. S druge strane, uočljiv je manji pad u broju noćenja od 1% u smještajima koji su privatni, kao i kod kampova gdje je broj gostiju manji za 4% u srpnju kad ga se uspoređuje s prošlom godinom.

4.2. Kulturni turizam na području Istre

Kulturni turizam podrazumijeva putovanje pojedinaca izvan njihovog prebivališta s ciljem zadovoljavanja njihovih kulturnih potreba i traženja novih iskustava. Ovaj oblik turizma obuhvaća posjete kulturno-povijesnim znamenitostima, kako onima iz daleke prošlosti tako i onima novijeg datuma, te uključuje posjete muzejima, galerijama, crkvama, glazbenim i kazališnim događanjima, glazbi te, u suvremenom kontekstu, i koncertima zabavne kulture.³¹

Kulturni turizam se odlikuje na način otvaranja motivacije i želja za upoznavanje kulturne baštine, umjetnosti te načina života i rada u nekom turističkom području. Specifične karakteristike potražnje za ovakvim oblikom kulturnog turizma uključuju širok spektar turista koji obuhvaća različite dobne skupine i obrazovne razine, s istaknutom činjenicom da se interes za kulturnim iskustvima često povećava kako ljudi stare. Kulturni turizam predstavlja relativno nova grana

³¹ Jelinčić, D.A. (2010) *Kultura u izlogu*, Meandarmedia, Zagreb, str. 34

turizma koja proizlazi iz potreba obrazovanih turista za osobnim razvojem, kontinuiranim učenjem te istovremeno uživanjem u aktivnostima koje istražuju povijest i tradiciju odredišta. Ova vrsta turizma potiče kreativne kulturne aktivnosti povezane s naslijeđem prošlosti, uključujući tradicionalne vještine i običaje. Kod ove vrste turizma, turisti tj. posjetitelji su motivirani željom za interakcijom s kulturnim elementima kao što su religija, gastronomija, turistička literatura te suvremena umjetnička produkcija.³²

Unatoč svojoj relativno maloj površini, Istarsku županiju obilježava izuzetno složena povijest. Kroz stoljeća je ovaj prostor doživio invazije, izgradnju i razaranja te je bio pod vlašću različitih sila i vođa. Područje je bilo pod upravom raznih vlasti koje su kontrolirale cijelu regiju ili samo njezine dijelove. Istovremeno, bilo je brojnih migracija i naseljavanja iz različitih regija poput Njemačke i Balkana. No, nije nedostajalo ni iseljavanja, a posebno se ističe egzodus nakon Drugog svjetskog rata koji je rezultirao napuštanjem mnogih naselja. Svi navedeni događaji ostavili su svoje vidljive tragove u obliku spomenika, građevina, demografskih promjena, jezika i usmenih predaja. Hrvatski dio Istre obiluje kulturnim vrijednostima, a ti tragovi prošlosti evidentni su u brojnim kulturnim dobrima i zaštićenim kulturnim središtima. Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske izradilo je Registar kulturnih dobara u digitalnom obliku, kojeg je moguće pronaći na geoportalu, pružajući cjelovit pregled bogate kulturne baštine ove regije. Istra, najveći poluotok u Jadranskom moru, odlikuje se mrežom različitih civilizacija, kultura i tradicija koje su se ispreplele tijekom stoljeća. Obala ove županije i brojni okolni otoci obavijeni su borovim šumama i gustim zimzelenim šumama, stvarajući prirodni hlad i prirodno okruženje.³³

Istarsko gostoprimstvo se kroz stoljeća pretvarao u pravu tradiciju. Ova tradicija predstavlja poseban odnos i kulturu koju domaćini dijele sa svojim gostima. Istra ne samo da nudi raznoliki smještaj, kao što su hoteli, kampovi i apartmani u privatnim kućama, već je također razvila nautički turizam, kongresni turizam, organizirane izlete, te pruža mogućnosti za lov i ribolov, potiče agroturizam, nudi kulturne manifestacije, sportske aktivnosti, ronjenje i jahanje. Istarska obala je ispresijecana malim povijesnim gradovima poput Umaga, Poreča, Rovinja i Pule, koji čuvaju rimske ostatke te arhitektonske tragove iz razdoblja bizantske i mletačke vlasti.

³² Newman, P., Smith, I. (2000) *Cultural production, place and politics on the South Bank of the Thames*, International Journal of Urban and Regional Research, 24, str. 9-24.

³³ Istrapedia, dostupno na: <https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/1260/istra-poluotok>, pristupljeno 25.08.2023.

Zbog svoje raznolike geološke povijesti, područje Istre je podijeljeno na tri glavne regije:

- Crvenu Istru s vapnenačkim tlima
- Sivu Istru s pješčenjačkim i laporastim tlom, te
- Bijelu Istru s kombinacijom vapnenca i dolomita.

Hrvatska, poznata i kao "zemlja tisuću otoka", obiluje raznolikim zaštićenim zonama, prirodnim parkovima, kulturnom baštinom, vjerskim mjestima od kojih su neka popularna hodočasnička odredišta, povijesnim gradovima i selima, UNESCO-ovim svjetskim baštinama te obiljem prirodnih i lokalnih gastronomskih proizvoda.³⁴

Bogata ponuda atrakcija i nematerijalne baštine igraju ključnu ulogu u ostvarivanju ciljeva Strategije razvoja hrvatskog turizma. U tom smislu, implementacija ruta s više tema predstavlja značajan instrument za postizanje tih ciljeva. Međutim, ovakav pristup može imati određene nedostatke. Naime, kulturno-povijesne cjeline često su grupirane kao jedno kulturno dobro u određenim općinama ili gradovima, što može rezultirati nestvarnim prikazom prostornog rasporeda i stvarnog značaja baštine. Ovom metodom se često postavlja isti status specifičnim spomenicima, kao što su skulpture i kompleksna arheološka naselja, što može izjednačiti različite aspekte istarskog krajolika. Pri oblikovanju kulturno-turističkih ruta, posebno prilikom njihova mapiranja i stvaranja vizualnih prikaza, važno je uzeti u obzir povećani značaj kulturno-povijesnih cjelina. Također, u proračunima gustoće i vrednovanju takvih kulturnih dobara treba primijeniti drugačiji pristup.

4.3. Kulturne turističke atrakcije na području Istre

U svrhu preoblikovanja hrvatskog i istarskog turizma, izrađene su strategije razvoja turizma. Unutar tih strategija postavljen je cilj reafirmacije kulturnih atrakcija kao ključnog elementa kulturnog turizma Istre. Istra broji 269 zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara, većinom sakralne prirode. Između općina i gradova, Grad Pula može se istaknuti s najvećim brojem (35) i svojim gustim rasporedom kulturnih dobara, iako neka od njih nisu dostupna turistima ili nisu dovoljno uviđena ili prepoznata kao kulturne i turističke atrakcije. Kulturni turizam i dalje nije u potpunosti postao konkurentan segment turističke ponude, iako su dosadašnji projekti obnove kulturne baštine Istre imali značajan utjecaj. Ključne komponente kulturnih turističkih atrakcija uključuju kulturnu

³⁴ Curić Z., Glamuzina N., Opačić V.T. (2013), *Geografija turizma – regionalni pregled*, Naklada Ljevak, Zagreb, str. 8

baštinu Istre te njenih općina i gradova, kulturni turizam te turističke i kulturne itinerere. Spomenička baština regije obuhvaća razna povijesna razdoblja, s posebnim naglaskom na prapovijest, vladavinu Rimskog Carstva te na srednjovjekovno razdoblje obilježeno izmjenjivanjem Bizantskog i Franačkog carstva, kao i vlašću njemačkih feudalaca, Venecije i Habsburgovaca. Najveći utjecaj na kulturnu baštinu u zadnjih dvjesto godina imale su austrijska, talijanska i jugoslavenska uprava. Zainteresiranost turista za kulturnu baštinu istraživao je Institut za turizam prema kojemu je 57,8% njih odabralo aktivnost razgledavanja znamenitosti tijekom boravka u istarskim destinacijama.³⁵

Unutar Istre nalaze se dva vrijedna zaštićena kulturna krajobraza - Arhitektonsko-krajobrazni kompleks fortifikacijskog sustava Paravia-Barbariga u području grada Vodnjana te Kulturni krajolik Brijunskog otočja u području Grada Pule. Od ukupno 269 evidentiranih kulturnih dobara, njih sedam ima status kulturnih dobara od nacionalnog značaja. Među ovim poznatim spomenicima ističu se i Crkva Svete Marije na Škriljinama u Bermu kod Pazina, prepoznatljiva arhitektura Eufrazijeve bazilike u Poreču, koja je zaštićena sa strane UNESCO-a, te pet važnih spomenika u gradu Puli: Amfiteatar (Arena), Hram sv. Augusta i Rimski forum, Dvokrilna vrata, Malo Rimsko Kazalište i Slavoluk Sergijevaca, zajedno sa Trgom Portarata.³⁶

Raspored nepokretnih kulturnih dobara, među kojima su i 25 preventivno zaštićena, jasno pokazuje da se u Istri 38 općina i gradova može pohvaliti prisutnošću najmanje jednog kulturnog dobra na svom teritoriju. Bitno je napomenuti da postoje i mogući potencijali za to i u Tinjanu i Lanišću, iako postoje neke iznimke poput općine Funtana, Tinjan i Lanišća koje još nisu evidentirale kulturno dobro.³⁷

³⁵ Drempeć J., Matejčić I. (2011) *Revitalizacija istarskog zaleđa i turizma u istarskom zaleđu*, Revitas, Poreč, str. 46

³⁶ Drempeć J., Matejčić I. (2011) *Revitalizacija istarskog zaleđa i turizma u istarskom zaleđu*, Revitas, Poreč, str. 56

³⁷ Curić Z., Glamuzina N., Opačić V.T. (2013), *Geografija turizma – regionalni pregled*, Naklada Ljevak, Zagreb, str. 20

4.4. Kulturne turističke atrakcije za školsku djecu u Istri

4.4.1. Zip line u Pazinu

Početak staze za zip line smješten je na rubu litice ispod hotela "Lovac". Ova atrakcija uključuje dvije čelične sajle postavljene na visini od preko 100 metara iznad razine mora. Prva čelična sajla proteže se na dužini od 220 metara, pružajući mogućnost postizanja brzine od 40 km/h i visine do 100 metara, direktno iznad vrtače. Slijetanje se odvija u dvorištu Književnikove kuće. Na ovom mjestu započinje druga dionica staze, sa sajlom dužine 280 metara. Ova dionica omogućuje postizanje brzine od 50 km/h te pruža dovoljno vremena da se prođe kroz provaliju i uoči srednjovjekovni dvorac na njenim stijenama. Slijetanje se izvodi na vidikovcu iznad špilje Bakine kuće, upravo na lokaciji gdje je snimljena poznata fotografija koju je ilustrator Leon Bennet koristio kao inspiraciju za gravuru romana "Mathias Sandorf" autora Julesa Vernea. Nakon što posjetitelji prelete iznad Pazinske jame, povratak na početnu točku događa se pješaćenjem označenom stazom, pružajući dodatnu mogućnost boravljenja u prirodnom okruženju. Ovo iskustvo spaja adrenalinsko iskustvo s pogledima i poviješću.³⁸

4.4.2. Dinopark Funtana

1934. godine, Adolf Bachofen-Echt, austrijski vlasnik pivovare i paleontolog, otkrio je postojanje brahiosaura i drugih vrsta dinosaura na Istarskome području. Njegova istraživanja dovela su do otkrića fosiliziranih otisaka stopa dinosaura na rtu Ploče, na otoku Veli Brijun. Kasnije je najveće nalazište otisaka divovskih stopa otkriveno na otoku Fenoliga, poznatom kao otok dinosaura, nedaleko od rta Kamenjak. Značajno otkriće uslijedilo je 1992. godine, kada je Talijanski ronilac Dario Boscarolli, sasvim slučajno pronašao kosti dinosaura na dnu mora u blizini Bala. Dio tih ostataka kostiju može se danas vidjeti u Balama. Za školsku djecu, Dinopark Funtana predstavlja izvrstan način upoznavanja s brahiosaurom i drugim dinosaurima. Dinopark Funtana je prvi tematski zabavni park takve vrste u Hrvatskoj. Nalazi se u sredini Istre, blizu Poreča i 25 minuta vožnje od slovenske granice. Ovaj park je djelomično smješten na mjestu starog kamenoloma, gdje se u prirodnoj veličini nalaze pokretni dinosauri u divljini. Djeca mogu doživjeti vožnju dinosaurima, zabaviti se na vrtuljku te učiti kroz akrobatske predstave. Dinopark Funtana pruža

³⁸ TZ Central Istria, dostupno na: <https://central-istria.com/aktivnosti/adrenalinske-aktivnosti/zip-line-pazinska-jama>, pristupljeno: 25.08.2023.

edukativno iskustvo, omogućujući djeci da se približe svijetu dinosaura na interaktivan način. Ova atrakcija kombinira zabavu i obrazovanje, čineći učenje o dinosaurima još privlačnijim za djecu školske dobi.³⁹

4.4.3. Morosini-Grimani dvorac

Svetvinčenat, grad smješten na povijesno promjenljivoj granici, ima bogatu prošlost obilježenu smjenom osvajača. Prvi zabilježeni tragovi potječu iz 983. godine, iz isprave Otona II., gdje se spominje kao posjed porečkog biskupa. Vlasnička prava nad Svetvinčenatom su se tijekom vremena mijenjala, a prvo vlasništvo prelazi u ruke obitelji Castropola. Nakon toga, 1384. godine, obitelj Morosini postaje vlasnikom. Posljednji zabilježeni gospodar Svetvinčenta iz obitelji Morosini je Pietro Morosini koji je gospodario 1529. godine. Nakon Morosinija, obitelj Grimani postaje novim vlasnicima, što je dokumentirano od 1560. godine. Grimanijevi su izveli obnovu dvorca nakon što je pretrpio požar. Obe obitelji, Morosini i Grimani, imale su značajnu ulogu u povijesti dvorca i cijelog naselja. Stoga je naziv ovog dvorca proglašen po njima - Morosini-Grimani. Njihova prisutnost ostavila je pečat u povijesti ovog grada, čineći dvorac značajnim spomenikom koji svjedoči o promjenama i događajima kroz vjekove.⁴⁰

Dvorac je oblikovan kao kvadrat, sa zaobljenim kulama na uglovima sjevernih zidova te četvrtastom kulom na jugoistočnom zidu. Sjeveroistočni dio dvorca bio je rezerviran za stambene svrhe, dok su cijeli kompleks okruživali obrambeni zidovi. Glavni ulaz u dvorac Morosini-Grimani smješten je na južnom pročelju, nekada dostupan putem pokretnog mosta. Kada su u pitanju posjete dvorcu Morosini-Grimani i Kući vještice Mare, važno je napomenuti da je obavezna prisutnost i nadzor roditelja za djecu do 14 godina. Djeci nije dopušteno biti u dvorcu bez prisustva roditelja, te se sva odgovornost za djecu snosi na strani roditelja. U dvorcu je osiguran poseban dječji kutak prilagođen mlađoj djeci, s dodatnim aktivnostima i sadržajem kako bi posjet bio što zanimljiviji i sigurniji za najmlađe posjetitelje.⁴¹

³⁹ Dinopark Funtana, dostupno na: <https://dinopark.hr/hr/obiteljska-atrakcija-u-istri/>, pristupljeno: 25.08.2023.

⁴⁰ Gržinić, J. (2020) *Turističke atrakcije - Nastanak, razvoj i utjecaji*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, str. 54

⁴¹ Kaštel Morosini-Grimani, dostupno na: <https://grimanicastle.com/hr>, pristupljeno 25.08.2023.

4.4.4. Akvarijum Pula

Sam akvarij i inventor je u vlasništvu doktorice znanosti Milene Mičić, koja je osnovala tvrtku 2000. godine. Počevši kao skromno obiteljsko poduzeće, Aquarium Pula je danas postao značajna organizacija s preko 30 zaposlenika. Ovaj akvarij je nacionalno priznat kao edukativno i znanstveno središte te se ubraja među najistaknutije turističke atrakcije grada Pule. Tvrtka Aquarium Pula usmjerenja je prema održivom poslovanju, što je rezultiralo promjenom njihovih poslovnih praksi. Od 2017. godine, održavanje i čišćenje prostora obavljaju se koristeći potpuno prirodne proizvode, eliminirajući uporabu jednokratne plastike u svim aspektima njihovog poslovanja. Također, dugi niz godina provode praksu razdvajanja otpada. Pri osmišljavanju i kreiranju izložbi posebno se vodi računa o efikasnoj upotrebi energije. Korištenjem modernih tehnologija kao što su LED osvjetljenje, akvarij štedi energiju, istovremeno pridonoseći dobrobiti životinjskog svijeta. Aquarium Pula već više od dvadeset godina ima svoje sjedište u utvrdi Verudela, nekadašnjoj austro-ugarskoj utvrdi. Dok je nekada služila kao vojna utvrda, danas u njoj obitava više od 250 različitih životinjskih vrsta koje naseljavaju Jadransko more i Mediteran. Pula je od sredine 19. stoljeća do Prvog svjetskog rata imala ključnu ulogu kao vojno-pomorska baza austrijske ratne mornarice na Istarskom poluotoku. Gradnja karakterističnih povijesnih utvrda u Puli započela je 1852. godine. Tri ključna obrambena fortifikacijska prstena obuhvaćala su različite dijelove grada: prvi je bio posvećen zaštiti ulaza u ratnu luku, drugi se protezao na širem gradskom području, dok se treći pružao izvan granica grada Pule. Pulske fortifikacije čine iznimno vrijednu kulturnu baštinu, koja sadrži mnogobrojne očuvane objekte koji potječu iz doba Austro-ugarske vlasti. Ovi objekti ne obuhvaćaju samo vojne strukture, već i infrastrukturu, komunalne sustave te zgrade s različitim društvenim i kulturnim funkcijama, što ih čini značajnim dijelom povijesne ostavštine grada.⁴²

4.4.5. Zvezdarnica u Višnjaju

Zbog problema uzrokovanih svjetlosnim onečišćenjem, znanstvene aktivnosti koje su se odvijale na zvezdarnici Višnjan morale su biti premještene na novo odabrano mjesto. Ovo novo nalazište pronađeno je na brdu Tican, udaljenom tri kilometra sjeverno od Višnjana. Izgradnja nove

⁴² Aquarium Pula, dostupno na: <https://aquarium.hr/>, pristupljeno 25.08.2023.

zvjezdarnice započela je 1998. godine, a do 2002. godine uspješno je postavljen metrički teleskop koji je dobio ime Dagor.⁴³

Do kraja 2016. godine, završen je razvoj posebnog softvera za upravljanje zvjezdarnicom. Tijekom razdoblja od 2014. do 2016. godine, provodile su se niz optičkih kalibracija i uvođenje inovativnih rješenja kako bi se značajno poboljšale izvorne mogućnosti teleskopa. Glavni cilj tih poboljšanja bio je, i dalje jest, stvaranje najsuvremenijeg teleskopa s autonomnim promatranjem i daljinskim upravljanjem putem interneta. Jedan značajan aspekt cijelog projekta je usmjerenost na edukaciju. Od 2007. godine, srednjoškolci iz Astronomske škole Višnjan aktivno su uključeni u projektiranje i izradu kako hardverskih tako i softverskih komponenti za teleskop. Većina mehaničkih dijelova uspješno je implementirana. Njihov plan je i dalje unaprjeđivati sustav automatizacije, što će omogućiti autonomno promatranje i prikupljanje podataka, znatno povećavajući učinkovitost cijelog procesa.⁴⁴

Zbog potrebe Kluba istraživača Explora, na Antenalu – močvarnom ušću rijeke Mirne u Jadranu, organiziraju se aktivnosti na terenu kao što su promatranje ptica, istraživanje močvarne prirode tj. flore i faune, prakticiranje penjanja, tečajevi preživljavanja u prirodnom okruženju i ostale aktivnosti. Antenal također služi kao glavna baza za predškolce koji sudjeluju u znanstveno-ekološkom šumskom vrtiću. Osnovna škola Jože Šurana, u suradnji sa Znanstveno-edukacijskim centrom Višnjan, igra ključnu ulogu kao suorganizator. Ova škola nudi i omogućava besprijekoran rad centra pružajući smještajne kapacitete i osiguravajući učionice u trajanju praznika po ljeti, kada se te aktivnosti i odvijaju. Za vrijeme trajanja rezidencijalnih projekata i programa, svi voditelji, mentori i osobe koje sudjeluju dobivaju smještaj u dormitoriju smještenog ispod Osnovne škole Višnjan. Također, izveden je projekt prenamjene dijela spremišta u svrhu stvaranja novog laboratorija za biologiju i kemiju, dok se laboratorij za geologiju trenutno nalazi u fazi izgradnje. Što se tiče edukacijskih programa, važno je spomenuti Višnjansku školu astronomije ili Višnjan School of Astronomy (VSA). To je datirano najstariji obrazovni program te vrste. Taj program, koji je međunarodni, već 32 godine okuplja skupinu srednjoškolaca koji dijele posebnu zanimaciju za svemirske znanosti i astronomiju. Višnjanska škola astronomije ističe se po raznolikim temama koje obuhvaćaju istraživanje malih tijela u Sunčevom sustavu, razvijanje teleskopskih sustava te

⁴³ Gržinić, J. (2020) *Turističke atrakcije - Nastanak, razvoj i utjecaji*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, str. 59

⁴⁴ Astronomsko društvo Višnjan, dostupno na: <https://astro.hr/>, pristupljeno: 25.08.2023.

koncipiranje planetarnih, istraživačkih robota. Jedinstvena karakteristika ovog programa je njegovo noćno istraživačko okruženje, tj. noćni rad, gdje većina grupa provodi astronomska istraživanja i promatranja. S obzirom na prisustvo brojnih međunarodnih posjetitelja, skoro sve aktivnosti se odvijaju na engleskom jeziku.⁴⁵

4.4.6. Dvorac Sanc. Michael

Smješten u prirodnom okruženju koje zauzima površinu od 26,000 četvornih metara, Dvorac Sanc. Mihael nalazi se samo 3 kilometra zapadno od Svetvinčenta. S površinom od 400 četvornih metara, dvorac je izgrađen isključivo od drveta, rezultatom marljivog rada obitelji Otočan iz Rapanjca.⁴⁶

Dvorac pruža raznolike atrakcije koje su karakteristične za srednjovjekovno razdoblje, uključujući dječji vrtuljak, katapult, te srednjovjekovne rukotvorine koje posjetitelji mogu istražiti. Djeca imaju priliku testirati svoju preciznost s lukom i strijelom te se upustiti u iskustvo srednjovjekovnih aktivnosti. Boravak u prirodnom okruženju prati i interakcija sa životinjama. Primjerice, djeca mogu naučiti jahati konja, hraniti i igrati se s raznovrsnim životinjama poput magaraca, koza, ovaca, peradi, zečeva, golubova i drugih. Za potpun doživljaj srednjovjekovnog izleta, poslužuju se autentična jela i pića pripremljeni na roštilju, koristeći autohtono glineno posuđe.⁴⁷

⁴⁵ Znanstveno edukacijski centar Višnjan, dostupno na: <https://sci.hr/edukacijski-programi/vsa/>, pristupljeno 30.08.2023.

⁴⁶ Gržinić, J. (2020) *Turističke atrakcije - Nastanak, razvoj i utjecaji*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, str. 67

⁴⁷ Tematski park Sanc. Michael, dostupno na: <https://tz-svetvincenat.hr/sanc-michael/>, pristupljeno: 25.08.2023.

5. INOVATIVNE USLUGE TURISTIČKIH ATRAKCIJA

5.1. Suvremene tehnološke inovacije i turističke usluge

Inovativne usluge turističkih atrakcija često se temelje na tehnološkom napretku i kreativnim pristupima kako bi se posjetiteljima pružilo jedinstveno iskustvo. Neki primjeri inovativnih usluga u turističkim atrakcijama uključuju: obuhvaćenost interpretativnih centra (radionice za djecu u sklopu turističkih atrakcija), prilagođeni storytelling, digitalni sadržaj prilagođen djeci, digitalni suveniri te uključenost u društvene mreže. Osim tih primjera kojim će se voditi istraživanje pod inovativne usluge turističkih atrakcija mogu se navesti i:

1. virtualna stvarnost (VR) i proširena stvarnost (AR), to su atrakcije koje omogućuju posjetiteljima da se urone u virtualne ili nadograđene svjetove, kao dodatak stvarnom okruženju. To može uključivati simulacije povijesnih događaja, avanturističke igre ili interaktivne obilaskе.
2. interaktivni vodiči tj. pametni uređaji ili aplikacije koji pružaju posjetiteljima personalizirane informacije i vodiče putem mobilnih uređaja. To može uključivati audio vodiče, mape s označenim zanimljivostima i dodatnim sadržajem poput videozapisa i slika.
3. hologrami i projekcije, što znači korištenje holograma ili projekcija za prikazivanje povijesnih trenutaka, priča ili izvedbi na interaktivan način, dodajući dubinu i dinamiku turističkom iskustvu. Ove inovativne usluge, uz mnoštvo ostalih, često imaju cilj povećati angažman posjetitelja, pružiti edukativno iskustvo te istovremeno modernizirati tradicionalne turističke atrakcije.

5.2. Interpretativni centri - radionice za djecu

Još od najranijih trenutaka, djeca aktivno i konstantno upijaju znanje dok istražuju, opisuju i uspoređuju svijet i prirodu oko sebe. Odgajatelji i učitelji imaju ključnu ulogu u oblikovanju sveukupnog razvoja djece kroz interakciju i upoznavanje s odgojno-obrazovnim sistemom te pogotovo putem igre i strukturiranog učenja. Nažalost, zbog jako velikog broja djece u vrtičkim grupama i školskim razredima često se otežava prepoznavanje individualnih interesa i talenata svakog djeteta. Dodatno, ne može svaki vrtić ili škola pružiti prilike za razvoj djetetovih unikatnih talenata ili za sudjelovanje u aktivnostima koje vole. Srećom, današnje mogućnosti obuhvaćaju različite opcije, među kojima se ističu i razne dječje radionice odnosno interpretativni centri. Osim zadovoljavanja interesa djece, postoji i niz drugih vrijednosti koje djeca mogu steći kroz sudjelovanje u radionicama, a to su: Poticajno okruženje za učenje, kreativnost i inovativnost,

kritičko razmišljanje, rješavanje problema i prepreka, upotreba novih tehnologija, koordinacijski razvoj, obogaćivanje rječnika, timski rad, itd. Sve te dobrobiti doprinose sveobuhvatnom razvoju djeteta, putem pripremajući ih za prilike i izazove s kojima će se susresti u budućnosti. Dakle, spektar koristi koje proizlaze iz sudjelovanja u dječjim radionicama je iznimno obiman i pokriva širok raspon raznih vrsta dječjih aktivnosti kao što su:

1. Plesne radionice - potiču razvoj motoričkih vještina, ritma, koordinacije te stvaranje osjećaja za glazbu, istodobno potiče kreativnost i izražavanje emocija kroz pokrete.
2. Glazbene radionice - potiču glazbeni razvoj, učenje sviranja instrumenata i potiču umjetnost izražavanja.
3. Dramske radionice - potiču maštanje i kreativnost, razvijaju scenske vještine, samopouzdanost i suradnju s drugima.
4. Likovne umjetnosti - potiču kreativnost, razvoj motorike te istraživanja raznih tehnika slikanja, crtanja ili oblikovanja.
5. STEM radionice - potiču susretanje s temama iz područja znanosti, tehnologije, matematike i inženjeringa te potiču logičko razmišljanje te rješavanje problema.
6. Eko radionice - potiču obrazovanje o očuvanju okoliša, održivom razvoju te potiču njihovu svijest o planeti i brige za nju.

Svaka od ovih vrsta radionica pruža djetetu priliku za individualni razvoj i stvaranje širokog spektra vještina, te im pomaže u razvoju raznih aspekata svojih potencijala.⁴⁸

5.3. Prilagođeni storytelling

Prilagođeni storytelling za djecu može se shvatiti kao umjetnost prenošenja priča na način koji je prilagođen dječjoj dobi, njihovom razumijevanju i emocionalnoj razini. Storytelling zahtijeva pažljivo biranje elemenata priče i pristupa kako bi se što više osiguralo da priča bude privlačna, razumljiva i relevantna djeci. Neki od glavnih aspekata prilagođenog storytellinga jesu: jednostavno objašnjavanje, vizualna potpora, jasna struktura, elementi emocija, interaktivnost... Kroz pažljivu izradu zanimljive priče, može se stvoriti posebno iskustvo koje će u djeci potaknuti maštu.⁴⁹

⁴⁸ Radionice za djecu, dostupno na: <https://lupilu.hr/razvoj-i-odgoj/radionice-za-djecu/>, posjećeno 30.08.2023.

⁴⁹ Dujmović, M. (2006). Storytelling as a method of EFL teaching. *Metodički obzori*, 1 (1), 75-87.

Povezanost između storytellinga i turističkog marketinga ima dugu povijest. Metoda storytellinga i tehnika marketinga dijele neke zajedničke vrijednosti, no ipak se razlikuju u svojim pristupima i utjecaju. Storytelling je više utemeljen kao neka bitna komunikacijska vještina koja se uči i ima edukativne svrhe, kao i zabavne, dok se marketing postavio kao ekonomska disciplina. Storytelling kao relativno novija metoda zabavljanje djece, nema jedinstvenu i precizno određenu definiciju, unatoč tome budući da je jedna od najključnijih uloga storytellinga poticanje kognitivnog učenja, definicija se može povezati s dječjim kontekstom i može se reći da je to temeljni oblik učenja koji ima potencijal za razvoj emocionalne inteligencije te pomaže djeci shvatiti ljudsko ponašanje. Iako se storytelling može analizirati i s perspektive marketinga i turizma, također ima veze i s odnosima s javnošću, retorikom i ostalim disciplinama.⁵⁰

5.4. Digitalni sadržaj prilagođen djeci

Digitalna tehnologija sadrži ogroman potencijal za proširivanje dosega i poboljšanje kvalitete edukacije djece u školskoj dobi. Kako bi se postiglo poboljšanje učenja i obrazovanja kod djece, digitalni sadržaj i njegovi alati moraju surađivati s turističkom atrakcijom ako je riječ o muzeju, parku ili slično. Kada je riječ o digitalizaciji u školama, digitalni alati moraju funkcionirati i surađivati s djelotvornim učiteljima, stvarati motivaciju učenicima te imati adekvatne pedagoške pristupe. Digitalni sadržaj prilagođen djeci je koncept digitalne povezanosti koji pretvara obrazovanje na nove razine, privlači globalnu pozornost, i otvara nove i zanimljive perspektive koje su u bliskosti s turističkim atrakcijama, razvojnim organizacijama te edukacijskim institucijama koje razvijaju, testiraju i unaprjeđuju proizvodnju digitalnih sadržaja i uslugu za djecu i cijeli obrazovni sektor. Takvi sadržaji u nekoj destinaciji imaju značajan potencijal za povećanje motivacije i zainteresiranosti djece, približavajući im proces samog učenja i čineći ga zabavnijim u isto vrijeme.⁵¹

5.5. Digitalni suveniri

Kupovanje suvenira je tipična praksa koja je obogaćena vrijednostima neke destinacije koja se posjećuje. Pametni uređaji, tehnologija i internet smanjili su prepreke u kupovanju suvenira kao što su vremenske ili geografske prepreke, te su neka mjesta i atrakcije omogućile digitalno

⁵⁰ Biošić I., Biošić S., (2018.) *Utjecaj storytelling i marketinških kampanja na djecu: bihevioralno-komunikacijski aspekti*, COMMUNICATION MANAGEMENT REVIEW, Zagreb, 10.

⁵¹ UNICEF (2017.), *Djeca u digitalnom svijetu*, Odjel za komunikacije 3, Ujedinjeni narodi, New York, str. 16-24.

uzimanje suvenira. Primjerice, web stranica Proof of Visit stvara suvenire nove generacije koji su neuništivi te vrlo ekonomični danas. Funkcioniraju kao klasičan suvenir iz neke atrakcije, mogu se posjedovati, izložiti, ili proslijediti kao poklon drugoj osobi.⁵²

Digitalni suveniri nemaju fizičko svojstvo, što omogućuje da su suveniri u svakome trenutku s djetetom tj. kupcem suvenira, bilo gdje da se nalazio. Pod digitalne suvenire spadaju virtualni ili digitalni artefakti, to uključuje slike, videe, aplikacije ili druge medijske datoteke koje predstavljaju prirodno, povijesno ili kulturno bogatstvo neke turističke destinacije ili atrakcije.⁵³

5.6. Uključenost u društvene mreže

Uspon turističkih destinacija na tržištu postaje sve teži i izazovniji u današnje doba napredne tehnologije, a i uz to visokih očekivanja posjetitelja. Kvalitetna i česta internetska prisutnost postaje ključna za uspjeh turističkih atrakcija. U digitalnom dobu, marketinške i komunikativne strategije moraju biti prilagođene suvremenim potrebama turizma, što znači turističke atrakcije moraju pružati personalizirani pristup na socijalnim medijima koji odgovara željama svakog pojedinca tj. posjetitelja. Ovakav trend postaje sve češći i posebno utječe na mlade, što znači i na djecu školske dobi, koji mogu biti iznimno zahtjevna skupina potrošača. Oni sve češće donose odluke o odabiru destinacije koju žele posjetiti temeljem informacija koje konzumiraju putem raznih komunikacijskih kanala, kao što su to društvene mreže. Objave koje atrakcije objavljuju na društvene mreže, bez obzira jesu li pozitivne ili negativne, imaju veliku moć oblikovanja imidža određene destinacije.⁵⁴

⁵² Proof of Visit, dostupno na: <https://proofofvisit.com/>, pristupljeno: 30.08.2023.

⁵³ Kwon, H. (2022). *Exploring Digital Gifting Rituals*. Archives of Design Research, 35(2), 73-85.

⁵⁴ Anđelić, V. i Grmuša, T. (2017). *DRUŠTVENE MREŽE KAO MEDIJ PROMOCIJE TURISTIČKIH ODREDIŠTA KOD MLADIH*. Media, culture and public relations, 8 (2), 182-193.

6. ISTRAŽIVANJE TURISTIČKIH ATRAKCIJA ZA DJECU ŠKOLSKE DOBI KROZ PRIMJERE

U ovome kratkome online istraživanju web stranica atrakcija u Istri, prikazane su pozicije organiziranosti atrakcija za djecu školske dobi. Atrakcije su istražene prema sljedećim kriterijima: obuhvaćenost interpretativnih centra (radionice za djecu u sklopu turističkih atrakcija), prilagođeni storytelling, digitalni sadržaj prilagođen djeci, digitalni suveniri te uključenost u društvene mreže. U tablici su navedeni primjeri već spomenutih atrakcija koje su prigodne djeci poput zip line-a u Pazinu, Dinoparka u Funtani, Dvorca Morosini-Grimani, Akvarijuma na Verudeli, zvjezdarnice u Višnjanu te dvorca Sanz Michael. U tablici je brojem nula prikazan nedostatak navedenih inovacija, a brojem jedan prikazano je da je inovacija prisutna.

Tablica 1. Istraživanje turističkih atrakcija za djecu školske dobi

	interpretativni centri - radionice za djecu	prilagođeni storytelling	digitalni sadržaj prilagođen djeci	digitalni suveniri	uključenost u društvene mreže
Zip line u Pazinu	0	0	0	0	0
Dinopark Funtana	0	0	1	0	1
Morosini-grimani dvorac	1	1	1	0	1
Akvarij Pula	0	1	0	0	1
Zvjezdarnica u Višnjanu	1	0	1	1	1
Dvorac Sanc. Michael	1	0	1	0	0
Ukupno (6 atrakcija)	50% atrakcija nudi interpretativne centre	33% atrakcija nudi prilagođeni storytelling	66.67% atrakcija nudi digitalni sadržaj	16.67% atrakcija nudi digitalne suvenire	66.67% atrakcija nudi uključenost u društvene mreže

Izvor: Samostalna obrada autorice

6.1. Diskusija

Dakle, prikazane su pozicije organiziranosti atrakcija za djecu školske dobi. Što se tiče radionica za djecu može se uvidjeti kako Morosini-Grimani dvorac, zvjezdarnica Višnjan te dvorac Sanc. Michael ima mogućnosti interpretacije za djecu školske dobi koje ih mogu zabavljati, dok s druge strane kod svih navedenih atrakcija osim Morosini-Grimani dvorca te Akvarija na Verudeli, prilagođeni storytelling nije uključen u njihovu inovativnu zbirku usluga.

Kod Morosini-Grimani dvorca riječ je o storytellingu inovativnog koncepta u obliku igre koji se bazira na istarskim legendama i povijesnim zapisima. Escape Castle Svetvinčenat prostire se kroz čitavu površinu kaštela Morosini-Grimani, uključujući sve tri kule, oružarnicu, tamnicu te kraljevski tron. Unutar ovih zidina, sudionici igre suočavaju se s izazovima povezanim s sedam viteških vrлина – odanošću, hrabrošću, vjerom, pravednošću, oprezom, znanjem i upornošću. Njihov cilj je otkriti tajnu skrivenu unutar kaštela.⁵⁵

Što se tiče Akvarija na Verudeli događaj koji je najviše nalik storytellingu za djecu je događaj pod nazivom "Priče o beskralježnjacima".⁵⁶

Kada se govori o digitalnome sadržaju prilagođenom djeci, Dinopark Funtana, Morosini-Grimani dvorac, zvjezdarnica u Višnjanu te dvorac Sanc. Michael pružaju mnoštvo digitalne zabave i edukacije kroz svoju ponudu. Nažalost, digitalni suveniri nisu aktualni u većini navedenih atrakcija za djecu.

Zvjezdarnica Višnjan nudi uslugu najbližu nazivu digitalnih suvenira a to je usluga besplatnih slika svemira za digitalne uređaje. Fotografije svemira nastale su u sklopu rada Zvjezdarnice Višnjan, a sada je ove fotografije moguće preuzeti u obliku wallpapera za digitalne uređaje.⁵⁷

Kod uključenosti u društvene mreže rezultat istraživanja je taj da Dinopark Funtana, Morosini-Grimani dvorac, zvjezdarnica Višnjan te Akvarij Pula imaju uključenost u društvene mreže te tako privlače goste i posjetitelje, pogotovo djecu školske dobi, dok zip line u Pazinu te dvorac Sanc.

⁵⁵Kaštel Morosini-Grimani, dostupno na: <https://grimanicastle.com/hr>, pristupljeno 25.08.2023.

⁵⁶Akvarij Pula, <https://aquarium.hr/hr/dnevne-aktivnosti>, pristupljeno 25.08.2023.

⁵⁷Teklić, dostupno na: <https://www.teklic.hr>, pristupljeno: 25.08.2023.

Michael nema uključenost u društvene mreže trenutno. U istraživanju je jasno vidljivo da sve navedene atrakcije nemaju isti proces privlačenja, educiranja te zabavljanja djece školske dobi. Neke atrakcije imaju inovacije namijenjene isključivo djeci, dok neke atrakcije nemaju inovacije koje su isključivo namijenjene djeci, no svejedno su predstavljene kao prigodne za djecu.

Statistički, na temelju prosjeka može se uvidjeti da prosječno od navedenih atrakcija 50% nudi interpretativne centre tj. radionice za djecu, 33% atrakcija nudi prilagođeni storytelling, 66.67% nudi digitalni sadržaj prilagođen djeci, 16.67% nudi digitalne suvenire, te 66.67% atrakcija ima uključenost u društvene mreže. U ovoj statistici prosjek je izračunat za svaki aspekt (radionice, prilagođeni storytelling, digitalni sadržaj, digitalni suveniri, uključenost u društvene mreže) prema navedenim podacima za svako odredište.

7. ZAKLJUČAK

Kao kulturno i turistički najrazvijenija regija u Republici Hrvatskoj, Istra je neposredno nakon Domovinskog rata i poslijeratne obnove krenula u obnovu svoje turističke ponude, sve do rata, utemeljenu na dijelu prirodne privlačnosti, s obilježjima naglašene sezonalnosti. Posljednjih godina je razvila selektivni oblik turizma za djecu, odnosno ponudu kulturnih turističkih atrakcija prilagođenih za djecu koje su navedene u radu. Stavljanje kulturnih dobara u turističku ponudu se pokazalo kao dobar turistički odabir.

Istra je malo drugačija od tipične destinacije jer je posljednjih godina vidljivo puno uložila u nove selektivne oblike turizma kao što su atrakcije prilagođene djeci. Istra je još uvijek jedno od najpristupačnijih destinacija u Hrvatskoj za posjetiti s obitelji ili putem školskih izleta. Ima mnoštvo toga za učiniti i razgledati kao što su atrakcije koje su navedene u radu.

Interaktivni programi i usluge za djecu školske dobi, bitni su za razvijanje iskustava kod djece putem igre i samostalnog korištenja kritičkog razmišljanja. Kroz aktivna sudjelovanja u uslugama koje nude turističke atrakcije, djeca će učiti ne samo o kulturno-obrazovnom aspektu atrakcije već i organizacijskom aspektu koji stoji iza svih atrakcija. Kao zaključak ove teme, bitno je naglasiti da je prilagodba turističkih atrakcija u Istri te organiziranje izleta iznimno bitna za razvoj djeteta, te sam turizam županije tj. neke destinacije u njoj.

LITERATURA

Knjige

1. Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Theory: A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall. str. 54-58
2. Bronfenbrenner, U. (1975). *Reality and Research in the Ecology of Human Development*. Proceedings of the American Philosophical Society, str. 150-172.
3. Butler, R. W. (1994) *Seasonality in tourism; issues and problems*. U: A. V. Seaton (ur.), *Tourism - the State of the Art*, Chichester: John Wiley and Sons,
4. Cohen, J., Onunaku, N., Clothier, S. i Poppe, J. (2005) *Helping Young Children Succeed: Strategies to Promote Early Childhood Social and Emotional Development*. Washington, D.C.: National Conference of State Legislatures and Zero to Three,
5. Curić Z., Glamuzina N., Opačić V.T. (2013), *Geografija turizma – regionalni pregled*, Naklada Ljevak, Zagreb,
6. Čavlek, N. (2011) *Turizam – ekonomske osnove i organizacijski sustav*, Školska knjiga, Zagreb, str. 55
7. Dewey J. (2001) *The School and Society & The Child and the Curriculum*, Dover publications inc., Mineola, New York, str. 10.-25.
8. Drempetić J., Matejčić I. (2011) *Revitalizacija istarskog zaleđa i turizma u istarskom zaleđu*, Revitas, Poreč, str. 46
9. Feng X., Li M. (2016) *A Review of Child Tourism*, *Tourism Journal*, (9), str. 61-71
10. Freyer, W. (1998) *Tourismus in die Fremdenverkehrs Oekonomie*, 6. Auflage, R. Oldenburg Verlag: Munchen, Wien, str. 120.
11. Gržinić, J. (2020) *Turističke atrakcije - Nastanak, razvoj i utjecaji*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli,
12. Janković, A. (2015) *Suvremeni modeli očite nastave u području poznavanja prirode i društva*. Novi Sad: Gradska biblioteka,
13. Jelinčić, D.A. (2010) *Kultura u izlogu*, Meandarmedia, Zagreb,
14. Kušan, E. (2002) *Turistička atrakcijska osnova*, Zagreb,
15. Magaš D., Vodeb K., Zadel Z., (2018) *Menadžment turističke organizacije i destinacije*, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija, str. 131.-135.

16. Magaš, D. (2000.) *Razvoj hrvatskog turizma*, Rijeka, str. 49-68
17. Newman, P., Smith, I. (2000) *Cultural production, place and politics on the South Bank of the Thames*, International Journal of Urban and Regional Research, 24, str. 9-24.
18. Sakač, M., Cvetičanin, S. i Sučević, V. (2012). *Mogućnost organiziranja odgojno-obrazovnog procesa u cilju zaštite okoliša*. Socijalna ekologija, 21(1), str.89-98.
19. UNICEF (2017.), *Djeca u digitalnom svijetu*, Odjel za komunikacije 3, Ujedinjeni narodi, New York, str. 16-24.
20. Wang F., Wu B., Luo R. (2017) *Study on ParentChild Tourism Experience and its Promotion Countermeasures-Based on the Perspective of Children's Painting Projection* [J]. Chinese University Journal (Philosophy and Social Sciences Edition), (5), str. 35-50.

Stručni časopisi

1. Biošić I., Biošić S., (2018.) *Utjecaj storytelling i marketinških kampanja na djecu: bihevioralno-komunikacijski aspekti*, communication management review, Zagreb, 10.
2. Dujmović, M. (2006). Storytelling as a method of EFL teaching. *Metodički obzori*, 1 (1), 75-87.
3. Kwon, H. (2022). *Exploring Digital Gifting Rituals*. Archives of Design Research, 35(2), 73-85.
4. Anđelić, V. i Grmuša, T. (2017). *Društvene mreže kao medij promocije turističkih odredišta kod mladih*. Media, culture and public relations, 8 (2), 182-193.

Internetski izvori

1. Istrapedia, dostupno na: <https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/1260/istra-poluotok> , pristupljeno 25.08.2023.
2. TZ Central Istria, dostupno na: <https://central-istria.com/aktivnosti/adrenalinske-aktivnosti/zip-line-pazinska-jama> , pristupljeno: 25.08.2023.
3. Dinopark Funtana, dostupno na: <https://dinopark.hr/hr/obiteljska-atrakcija-u-istri/> , pristupljeno: 25.08.2023.
4. Kaštel Morosini-Grimani, dostupno na: <https://grimanycastle.com/hr>, pristupljeno 25.08.2023.
5. Aquarium Pula, dostupno na: <https://aquarium.hr/> , pristupljeno 25.08.2023.
6. Astronomsko društvo Višnjan, dostupno na: <https://astro.hr/>, pristupljeno: 25.08.2023.

7. Znanstveno edukacijski centar Višnjan, dostupno na: <https://sci.hr/edukacijski-programi/vsa/> , pristupljeno 30.08.2023.
8. Tematski park Sanc. Michael, dostupno na: <https://tz-svetvincenat.hr/sanc-michael/> pristupljeno: 25.08.2023.
9. Radionice za djecu, dostupno na: <https://lupilu.hr/razvoj-i-odgoj/radionice-za-djecu/> , posjećeno 30.08.2023.
10. Proof of Visit, dostupno na: <https://proofofvisit.com/> , pristupljeno: 30.08.2023.

Popis tablica

Tablica 1. Prikaz turističkog prometa u Istarskoj županiji i RH (Izvor: Samostalna obrada autorice prema Državnom zavodu za statistiku)

Tablica 1. Inovativne usluge turističkih atrakcija za djecu školske dobi (Izvor: Samostalna obrada autorice)

SAŽETAK

Izleti i turističke atrakcije uvelike su bitne za razvoj djece školske dobi, specifično jer iskustva s putovanja tijekom djetinjstva mogu utjecati na ponašanje prilikom putovanja nakon odrastanja. Dakle, djeca su budući turisti, klijenti ili zaposlenici u tim atrakcijama. Turističke atrakcije trebale bi nuditi prilagođene sadržaje djeci te je bitno imati dobru organiziranost, ne samo kako bi sustav što bolje funkcionirao, već i kako bi atrakcije privukle interes djece. Uz to, važno je naglasiti da atrakcije trebaju biti sigurne djeci. Neke od pozicija organiziranosti koje su bitne za razvoj turističke atrakcije i privlačenje djece u istu jesu radionice, prilagođeni storytelling, digitalni sadržaji za djecu, digitalni suveniri te pristupačnost atrakcija na socijalnim medijima. Interaktivni programi za djecu školske dobi pomažu u stvaranju raznih iskustava te učenju samostalnog razmišljanja i kreativnog izražavanja.

Ključne riječi: Djeca školske dobi, izleti, turističke atrakcije, sadržaji, organiziranost

SUMMARY

Excursions and tourist attractions are very important for the development of school-age children, specifically because travel experiences during childhood can influence travel behavior after adulthood. Therefore, children are future tourists, clients or employees in these attractions. Tourist attractions should offer adapted content for children, and it is important to have good organization, not only so that the system works as well as possible, but also so that the attractions attract the interest of children. In addition, it is important to emphasize that the attractions should be safe for children. Some of the organizational positions that are essential for the development of a tourist attraction and attracting children to it are workshops, adapted storytelling, digital content for children, digital souvenirs and the accessibility of attractions on social media. Interactive programs for school-age children help create a variety of experiences and teach independent thinking and creative expression.

Keywords: Children of school age, excursions, tourist attractions, facilities, organization